

ЗМІСТ, ФОРМИ І МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ

CONTENT, FORMS AND METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN THE MARITIME PROFILE

У статті автор досліджує проблему навчання іноземній мові студентів вищих навчальних закладів морського профілю й визначає особливості цього навчання. Актуальність піднятої проблеми полягає в тому, що сьогодні є суперечність між соціальним запитом на висококваліфікованого фахівця, який добре володіє іноземною мовою й може використовувати її у своїй професійній діяльності, і невисоким рівнем підготовки випускників вишів морського профілю з іноземної мови.

Ключові слова: спрямованість навчання, іношомовні компетенції, професійне спілкування, методи.

В статье автор исследует проблему обучения иностранному языку студентов высших учебных заведений морского профиля и определяет особенности этого обучения. Актуальность затронутой проблемы заключается в том, что сегодня существует противоречие между социальным

заказом на высококвалифицированного специалиста, который хорошо владеет иностранным языком и может использовать его в своей профессиональной деятельности, и невысоким уровнем подготовки выпускников морского профиля по иностранному языку.

Ключевые слова: направленность обучения, иноязычные компетенции, профессиональное общение, методы.

In the article the author investigates the problem of teaching foreign language to of higher institutions of maritime profile students and defines the features of this training. The urgency of the raised problem is that today there is a contradiction between the social order for a highly qualified specialist who is fluent in a foreign language and can use it in their professional activities and the low level of training of graduates of marine profile from a foreign language.

Key words: orientation of training, foreign language competence, professional communication, methods.

УДК 378:[658,612:001]

Золотовська В.С.,
аспірант кафедри педагогіки,
менеджменту освіти
й інноваційної діяльності
КВНЗ «Херсонська академія
неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасна вища освіта морського профілю висуває нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців, конкурентоздатність яких визначають не тільки глибокі професійні знання й уміння їх гнучкого застосування, але й готовність до вирішення професійних задач в умовах іношомовної комунікації, спроможність легко інтегруватися в європейський освітній простір.

Вищезазначене свідчить про те, що знання іноземної мови стають невід'ємною складовою частиною професійної компетентності фахівців із вищою освітою морського профілю підготовки й роблять їх конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці. Усе це зумовлює необхідність якісних змін у навчанні іноземним мовам студентів немовних спеціальностей із метою покращення рівня їхніх знань з іноземної мови й можливості її практичного використання в майбутній професійній діяльності.

Потребинашої держави у висококваліфікованих спеціалістах, здатних до встановлення ділових контактів і ділового співробітництва з іноземними партнерами, у спеціалістах, що володіють іноземною мовою на фаховому рівні, знаходять відображення в робочих навчальних програмах ВНЗ країни. Іноземна мова сьогодні є не просто частиною культури певної нації, але й запорукою успіху, майбутньої вдалої кар'єри студентів. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою неможливе без фундаментальної мовної підготовки у вищій школі. У більшості ВНЗ країни

студенти опановують принаймні дві іноземні мови.

Викладачеві важливо знати новітні методи викладання іноземної мови, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод викладання відповідно до рівня знань, потреб, інтересів студентів, адже методи навчання не є якимись простими «алгоритмізованими одиницями», їх раціональне та вмотивоване використання на уроках іноземної мови вимагає креативного підходу з боку викладача, оскільки «педагогіка є наукою й мистецтвом одночасно, тому й підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Досліджувана проблема розглядається багатьма методистами; серед праць із цієї теми можна виділити роботи Н.М. Беленкової [1], В.І. Климюка [3], Н.Е. Кузнєцова [4], К.О. Рябова [9], А.Н. Щукіна [10] і багатьох інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наявна суперечність між зростаючими вимогами до рівня знань іноземної мови фахівцями технічних спеціальностей і їхнім реальним невисоким рівнем знань, невмінням практично користуватись іноземною мовою в професійній сфері доводить необхідність вирішення питань у навчанні іноземній мові студентів морського профілю й пояснює актуальність цієї проблеми.

Метою статті є аналіз сучасних методів викладання іноземних мов у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку науки в Україні можна впевнено сказати, що часи, коли достатнім доказом опанування мови було вміння перекладати з іноземної мови та навпаки адаптовані неавтентичні тексти, уже минули. Сьогодні відбувається реформування навчального процесу у вишах України відповідно до загальноєвропейських вимог до якості освіти (інформатизація й глобалізація освітнього простору, інтеграція процесів у сучасній освіті, налагодження українськими ВНЗ співпраці з європейськими та східними навчальними закладами у сфері навчальної та наукової діяльності, проведення міжнародних обмінів, можливість здобуття другої вищої освіти, навчання за магістерськими програмами за кордоном тощо).

За таких умов мають змінюватися й освітні технології викладання іноземних мов. Сама мовна освіта теж поступово модернізується шляхом упровадження модульно-рейтингової системи вивчення іноземних мов, міждисциплінарної інтеграції, демократизації й економізації.

Проблема пошуку сучасних ефективних підходів до викладання іноземних мов є актуальною й відображена як у працях вітчизняних, так і зарубіжних учених [4]. Проте постійна еволюція суспільного замовлення зумовлює необхідність подальшого дослідження теоретичних основ різних підходів і специфіки їх реалізації в процесі навчання. Отже, на сучасному етапі виділяють такі головні підходи до викладання іноземних мов у ВНЗ [1]:

а) інформаційний підхід, характерною рисою якого є точність і конкретність теоретичних знань;

б) підхід-інновація (забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань з усіх предметів, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, формує стійкий інтерес до предмета, сприяє розвитку творчої особистості);

в) біхевіористичний підхід (визначає сформованість реакцій на іншомовні стимули через знання традицій і цінностей іншої країни, уміння валідно відображати свої знання в процесі комунікації);

г) когнітивний підхід (передбачає використання знань людини й об'єктів навколишнього середовища для ефективнішого навчання);

ґ) прагматичний підхід (ураховує той факт, що в реальній комунікації висловлювання існує тільки в прагматичному контексті);

д) індивідуальний підхід (передбачає добір певних індивідуальних завдань, навичок і вмінь);

е) комунікативний підхід (поєднує свідомі та підсвідомі компоненти в процесі навчання іноземної мови, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їхньою комунікативно-мовленнєвою функцією);

є) свідомо-пізнавальний підхід (спрямовує діяльність студента передусім на засвоєння правил використання лексико-граматичних моделей, на основі яких відбувається свідоме конструювання висловлювань);

ж) тематичний підхід (полягає в уніфікації тем, наданні їм творчого характеру);

з) підхід-діяльність (передбачає вивчення природи значення з позицій функціонування, наголошує на аналізі прагматичних і семантичних аспектів, розширює уявлення студентів про зв'язок між номінативною природою й функціональним значенням);

и) інтуїтивно-свідомий підхід (ураховує моделі в інтенсивному режимі з подальшим усвідомленням їхнього значення та правил оперування ними).

В епоху науково-технічної революції володіння іноземною мовою для кваліфікованих кадрів є невід'ємним компонентом їхньої діяльності. Науково-технічний прогрес вимагає самостійного поповнення знань, їх оновлення, ознайомлення із закордонним досвідом, досягненнями світової науки та техніки; відбору наукової, технічної й іншої інформації [2]. Поділяючи думку дослідниці, ми додамо, що ще більшою мірою це стосується висококваліфікованих фахівців вищих навчальних закладів, підготовка яких є на щабель вищою за середні професійно-технічні училища. Зрозуміло, що навчання іноземним мовам у немовному вищому навчальному закладі суттєво відрізняється від навчання в мовному ВНЗ. Порівнюючи навчання в мовному й немовному вишах, засновник напряму методики навчання іноземних мов у немовних ВНЗ Н. Беленков вважає, що в першому випадку мову опановують як засіб спілкування й вивчають її як систему засобів вираження. У другому випадку мову вивчають тільки як засіб спілкування, що реалізується в мовленні [1].

Теоретичні відомості використовуються тільки тією мірою, якою вони можуть допомогти опанувати мову. Аналізуючи дослідження, звернемо увагу на такі виділені вченим особливості навчання іноземним мовам у морських ВНЗ:

– практична спрямованість навчання (навчання у технічному вузі відрізняється чіткою практичною спрямованістю та предметністю). Студенти опановують іноземну мову як засіб отримання додаткової інформації зі свого фаху. Вони навчаються не тільки іноземній мові як такій, але й прийомам роботи з іноземною спеціальною літературою, спеціальною лексикою, системою позначень і специфічними для закордонного досвіду поняттями. Це стає можливим тільки завдяки тісному зв'язку навчання іноземній мові з навчанням профільним предметам. У процесі навчання студент не тільки опановує мову й

лексику як її складову частину, але й учиться використовувати її в якості дієвого засобу отримання необхідної інформації зі спеціальності;

– послідовний характер навчання в технічному вузі (будучи продовженням шкільного навчання, цей курс спирається на знання, уміння й навички, отримані студентом у школі);

– високий рівень узагальненості; якісна особливість навчання в технічному ВНЗ полягає в тому, що отримані знання з мови на основі узагальнень укладаються в спрямовану функціональну систему. Психологічні особливості студентів дозволяють зробити це з більшим рівнем узагальненості, ніж це має місце в школі. Навчання мові у ВНЗ має бути представлене не як проста серія занять, а як серйозний курс навчання, що визначається не тільки своїми чіткими цілями й завданнями, але й характерними для вищої школи прийомами опанування матеріалу;

– підвищення значення самостійної роботи (потрібно пояснити студенту, що «навчити» мові не можна). Мові можна тільки навчитися. Опанувати мову – це означає навчитись автоматично використовувати мовні засоби в мовленні, а навички можуть бути сформовані тільки за умови активної навчальної діяльності самого студента. Роль викладача полягає в тому, щоб зробити навчальну роботу студентів цілеспрямованою, полегшити їм шлях до засвоєння матеріалу. Обов'язковою є вольова, зосереджена, наполеглива праця студента, без якої опанувати мову неможливо. Зважаючи на жорстку обмеженість у часі, серйозність цілей навчання, а також урахування психологічних особливостей студента й обов'язкову умову інтенсивності вправ для опанування мови, основну кількість тренувальних вправ потрібно перенести на самостійну роботу. Основні зусилля викладача повинні бути зосереджені на прийомах раціонального пояснення, на контролі за виконанням завдань, на коректуванні результатів роботи;

– особливості співвідношення видів мовленнєвої діяльності (цілі й завдання навчання в технічному ВНЗ і специфіка опанування мовленнєвими навичками визначають особливості співвідношення формуючих навичок і вмінь усного мовлення та читання). Оволодіння навичками усного мовлення, зокрема навичками говоріння, вимагає великих затрат часу на виконання тренувальних вправ. За певний час навчання студент може оволодіти відносно невеликим обсягом лексики та граматичного матеріалу в усному мовленні, проте обсяг пасивного словникового запасу та пасивного граматичного матеріалу в плані читання буде значно більшим. Ураховуючи позитивний взаємний вплив розвитку навичок усного

мовлення та читання, характер цілей навчання й особливості побудови навчального процесу вказують на доречність для курсу навчання іноземній мові в технічному вузі несумісного паралельного розвитку навичок і вмінь усного мовлення та читання [10, с. 234].

На сучасному етапі розвитку науки в Україні можна сказати, що часи, коли достатнім доказом опанування мови було вміння перекладати з іноземної мови та навпаки адаптовані неавтентичні тексти, уже минули. Сьогодні відбувається реформування навчального процесу у вузах України згідно із загальноєвропейськими вимогами до якості освіти (інформатизація освітнього простору, інтеграційні процеси в сучасній вітчизняній освіті, налагодження українськими ВНЗ співпраці з європейськими навчальними закладами у сфері навчальної та наукової діяльності, студентські міжнародні обміни, можливість здобуття другої вищої освіти та навчання за магістерськими програмами за кордоном).

На сучасному етапі розвитку методичної науки основними методами навчання іноземних мов є комунікативний і конструктивістський методи. Навчальною метою комунікативного методу є оволодіння комунікативною компетенцією. Керування навчанням здійснюється не через граматику, а скеровується комунікативними інтенціями (намірами). Студент опиняється в центрі навчання. Студенти навчаються «комунікації в процесі самої комунікації». Відповідно всі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором і реакцією». Переваги цього методу: студенти вдосконалюють навички усного мовлення, долається страх перед помилками. Недоліками методу є такі: не приділяється належна увага якості мови, комунікативна компетенція досить швидко досягає своїх меж [5].

В основі конструктивістського методу міститься власне активне навчання студентів. Завдання викладача не навчити, а сприяти навчальному процесу. Урок є орієнтованим на дію. Переваги методу: підготовка студентів до реального життя, реальних життєвих ситуацій. Недоліки методу на сучасному етапі ще не проявилися достатньо чітко. Прикладом конструктивістського методу може слугувати проектне навчання.

Метою навчання іноземної мови у вищій школі на сучасному етапі є оволодіння студентами комунікативними компетенціями, що дозволять реалізувати їхні знання, уміння, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань у реальних життєвих ситуаціях. Іноземна мова виступає як засіб комунікації, спілкування з представниками інших націй, отже, в освіті й надалі продовжує розвиватися культурологічний

або інтеркультурний підхід до навчання в рамках концепції «діалогу культур» із метою формування полімовної грамотності студентів [9].

Отже, у сучасному ВНЗ не має бути таких процесів, як зазубрювання, бездумне завчання текстів іноземною мовою, що не має практичної цінності для майбутньої діяльності студентів. Студенти мають бути підготовлені на основі якісного сучасного автентичного навчального матеріалу до свідомого використання іноземної мови в подальшому житті та в роботі, адже гарне знання іноземних мов є й буде залишатися надалі однією з провідних вимог роботодавців. У цьому плані саме на ВНЗ покладається відповідальність щодо якісного забезпечення студентів комплексом мовних знань, умінь, навичок, це вимагає від навчального закладу систематично створювати умови для підвищення кваліфікації своїх педагогічних працівників, забезпечити заклад належною матеріально-технічною базою [8].

Висновки. Отже, упровадження сучасних підходів у процес викладання іноземних мов у ВНЗ має підвищити якість навчання іноземних мов, а також наблизити її до стандарту носія мови. Для покращення якості знань студентів з іноземних мов варто використовувати вищезгадані підходи, які дають змогу урізноманітнити та вдосконалити

процес викладання іноземних мов, зробити його максимально наближеним до реальних умов.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беленкова Н.М. Интерпретации традиционного метода обучения иностранным языкам зарубежными методистами. URL: <http://festival.1september.ru>.
2. Грамматико-переводной (традиционный) метод. URL: <http://filolingvia.com>.
3. Климюк В.І. Короткий огляд методів навчання іноземної мови. URL: <http://www.rusnauka.com>.
4. Кузнецова Н.Э. Современные методики преподавания английского языка в высших учебных заведениях. URL: <http://sibac.info>.
5. Методи і прийоми у викладанні англійської мови. URL: <http://bukvar.su/pedagogika>.
6. Методи вивчення іноземної мови. URL: <http://osvita.ua>.
7. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. / кол. авт. під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 1999. 320 с.
8. Особливості навчального процесу з англійської мови. URL: <http://schoolnetua.blogspot.com>.
9. Рябова К.О. Перекладні методи навчання. URL: <http://www.kamts1.kpi.ua>.
10. Теорія і методика викладання іноземних мов. URL: <http://ua-referat.com>.
11. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: теория и практика: учеб. пособ. для преп. и студ. М.: Филоматис, 2004. 416 с.